

A-1244

Instytut Turystyki

DR KRZYSZTOF ŁOPACIŃSKI

WPŁYWY POLSKI Z TURYSTYKI PRZYJAZDOWEJ W 1991 ROKU

R-1.1.3.4

Warszawa 1992

Przez wpływy z turystyki przyjazdowej rozumieć będziemy sumę wydatków poniesionych przez cudzoziemców w Polsce niezależnie od celu przyjazdu (służbowy, prywatny, tranzyt, turystyczny, handlowy) i formy pobytu w Polsce (o ile pobyt nie przekraczał 365 dni) oraz dochodów podmiotów gospodarczych (pochodzących z zagranicy) związanych ze świadczeniem usług turystycznych.

Instytut Turystyki szacuje wpływy z turystyki przyjazdowej do Polski w 1991 roku na 29 900 mld złotych to jest na około 2 800 mln USD^{1/}. Kwota ta jest o 1 750 mln USD wyższa od szacunków za rok 1990 dokonanych przez niezależny zespół zagranicznych ekspertów [1] na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego oraz badań Instytutu Turystyki. Można mówić o dwu podstawowych przyczynach tak dużego wzrostu wpływów (o ponad 160 procent).

Od roku 1990 o 102 % wzrosła liczba przyjazdów do Polski. Spowodowało to wzrost sumy wydatków cudzoziemców. Drugim istotnym czynnikiem było połączenie obu państw niemieckich z ogromnymi konsekwencjami finansowymi (jednolita waluta, wzrost cen we wschodnich landach, opłacalność zakupów w Polsce) i gwałtownym wzrostem liczby przekroczeń granicy przez mieszkańców wschodnich landów.

Zróżnicowane dane do przedstawionej dalej analizy wpływów pochodzą z informacji GUS (liczba i struktura przekroczeń granicy), NBP (wpływy podmiotów gospodarczych, średnie kursy walut) oraz badań granicznych prowadzonych przez Instytut Turystyki. Szczegółowa metodologia przedstawiona jest w dalszej części pracy.

Struktura wpływów z turystyki przyjazdowej do Polski w 1991 roku

Zgodnie z podaną wyżej definicją na łączne wpływy z turystyki przyjazdowej składa się szereg danych, które można przedstawić w kilku podstawowych strukturach.

Tabela 1.

Struktura wpływów w 1991 roku według źródeł pochodzenia.

	w mld zł	w mln USD
1. Wydatki cudzoziemców w Polsce	28 400	2 685 .
2. Wpływy ze sprzedaży usług turystycznych za granicą	1 500	140
Razem	29 900	2 825

Zródło: poz. 1. Szacunki Instytutu Turystyki,
poz. 2. Narodowy Bank Polski.

1/ wg NBP średni kurs USD w 1991 roku wynosił 10 583 PLZ.

Należy podkreślić, że w ubiegłych latach w statystyce polskiej przyjmowano za wielkość wpływów z zagranicznej turystyki przyjazdowej jedynie wpływy pochodzące z zagranicy powiększone o wymianę walut w kasach walutowych, co obecnie odpowiada poz.2. tabeli 1.

Pierwsza z przedstawionych w tabeli liczb jest szacunkiem dokonanym w oparciu o badania ankietowe przeprowadzane na przejściach granicznych w momencie opuszczania Polski i, skrótnie rzecz ujmując, jest sumą wydatków poniesionych przez cudzoziemców w czasie pobytu w Polsce. Podstawą do obliczeń były dane [2] dotyczące deklarowanych wydatków poniesionych w Polsce.

Druga z liczb jest informacją Narodowego Banku Polskiego o wpływach pochodzących z zagranicy, a dotyczących działalności turystycznej.

Bardziej szczegółowe informacje na temat doboru próby i przeprowadzanych rachunków znajdzie czytelnik w części ekspertyzy dotyczącej metodologii przeprowadzonych badań.

W dotychczasowych badaniach przyjmowano, że podstawową strukturę danych o wpływach z zagranicznej turystyki przyjazdowej wyznaczał podział na dwa obszary płatnicze. W 1991 roku podział ten został zachwiany przez połączenie Niemiec i trudności z zakwalifikowaniem landów wschodnich (byłej NRD). Aby umożliwić porównania wydzielmy w oddzielne kategorie wschodnie i zachodnie landy RFN.

Tabela 2.

Struktura wpływów w 1991 roku według obszarów płatniczych.

	w mld zł	w mln USD
1. Wpływy z krajów b. I-go obszaru płatniczego bez b. NRD	5 500	520
2. Wpływy z krajów II-go obszaru płatniczego bez RFN	5 500	520
3. Wpływy z landów zachodnich RFN (dawna RFN)	2 400	225
4. Wpływy z landów wschodnich RFN (dawna NRD)	16 500	1 560
Razem	29 900	2 825

Zródło: obliczenia własne wg danych GUS i Instytutu Turystyki.

Dla pełnego obrazu wpływów z zagranicznej turystyki przyjazdowej należy przedstawić oszacowania wydatków mieszkańców poszczególnych krajów w Polsce oraz strukturę wpływów podmiotów turystycznych.

Według Narodowego Banku Polskiego wpływy podmiotów gospodarczych z turystyki w 1991 roku wynosiły:

- 105 mln USD co stanowi równowartość ok. 1 111 mld PLZ,
- 163 mln RBT co stanowi równowartość ok. 342 mld PLZ^{1/}.

Wydatki cudzoziemców w Polsce przedstawione w kolejnej tabeli zostały oszacowane na podstawie badań granicznych Instytutu Turystyki oraz danych GUS o strukturze przekroczeń granicy w 1991 roku.

Tabela 3.

Struktura wydatków w Polsce w 1991 roku według wybranych krajów.

Kraj	mln zł
1. Niemcy (razem b.NRD i b.RFN)	18 500 000
2. Kraje d.ZSRR	2 540 000
3. Czecho-Słowacja	2 380 000
4. Szwecja	450 000
5. Francja	380 000
6. Belgia	340 000
7. Wielka Brytania	330 000
8. Stany Zjednoczone	290 000
9. Dania	270 000
10. Austria	170 000

Zródło: obliczenia własne na podstawie danych GUS i badań granicznych Instytutu Turystyki.

Wydatki mieszkańców RFN, krajów dawnego ZSRR oraz Czecho-Słowacji stanowią ponad 78 % wpływów z turystyki przyjazdowej w 1991 roku, wymagają więc bardziej szczegółowego omówienia.

Przyjazdy z Republiki Federalnej Niemiec

Prawie 21 milionów mieszkańców RFN pozostawiło w Polsce około 1 750 milionów USD.

Szacunki mówią, że ponad milion mieszkańców "starych landów" (d.RFN) pozostawiło w Polsce około 190 mln USD (ponad 180 USD na osobę) nie wliczając w to wydatków poniesionych w RFN, a związanych z podróżą do Polski. Łącznie z dochodami polskich biur podróży wpływy od podróżnych ze "starych landów" można szacować na około 225 milionów USD.

1/: wg NBP średni kurs rubla transferowego (RBT) w 1991 roku wynosił 2 100 zł za jednego rubla transferowego.

Zgodnie z tym co zostało powiedziane powyżej, prawie 20 milionów mieszkańców "nowych landów" (d.NRD) pozostawiło w Polsce prawie 1 560 milionów USD (niecałe 80 USD na osobę).

Należy tu wyjaśnić, że ogromna większość mieszkańców d.NRD przekraczała granicę udając się na jednodniowe zakupy. Wydatki tej grupy kształtują się jeszcze niżej. Najczęściej wymieniane kwoty wydane na zakupy mieszczą się w granicach 100-120 DEM.

Wpływy z zakupów dokonanych przez mieszkańców d.NRD w istotnym stopniu wpływają na stabilizację sytuacji na rynku dewizowym w kraju. Stanowią także istotne źródło dewiz odsprzedawanych później mieszkańcom d.ZSRR.

Jeśli nawet przyjmie się, że duża część towarów nabywanych przez podróżnych z d.NRD jest pochodzenia zachodnioeuropejskiego to i tak dochody sprzedawców oraz (za pośrednictwem podatków) państwa muszą mieścić się w granicach 50 - 60 % wartości sprzedanych towarów. Można więc przyjąć, że z 1 560 milionów USD wydanych przez mieszkańców dawnego RFN w Polsce pozostaje co najmniej 1 000 milionów USD.

Przyjazdy z krajów dawnego ZSRR.

Analizy pokazują, że ponad 7,5 miliona mieszkańców dawnego ZSRR wydało w 1991 w Polsce ponad 240 milionów USD (nieco ponad 30 USD na osobę). Nie są to jednak pieniądze przywiezione i wydane lecz najczęściej pochodzące ze sprzedaży przywiezionych towarów. W pierwszej kolejności należy więc oszacować dochody ze sprzedaży osiągane przez mieszkańców krajów d.ZSRR. Bardzo wrywkowe informacje, potwierdzone jednak przez pilotów wycieczek, wskazują, że większość przyjeżdżających uzyskiwała za sprzedany towar równowartość 100 - 130 USD. Liczby te pokrywają się z opinią, że przeciętny podróżny ze wschodu wywozi z Polski dewizy i towar o wartości nie przekraczającej 80 - 100 USD.

Można więc (choć z dużą ostrożnością) szacować, że mieszkańcy krajów d.ZSRR sprzedali w 1991 roku w Polsce towar o wartości 750 - 950 milionów USD. Z zarobionej kwoty wydali w Polsce ok. 240 milionów USD i wywieźli 500 - 700 milionów USD.

Jeśli do podanej tu kwoty 240 milionów USD dodamy wpływy polskich biur podróży wynoszące około 60 milionów USD (równowartość 340 milionów rubli) to saldo wpływów dewizowych z turystyki przyjazdowej z d.ZSRR jest ujemne i wynosi 200 - 400 milionów USD przy jednoczesnym zasileniu rynku w towar o wartości co najmniej 750 - 950 milionów USD.

Przyjazdy z Czecho-Słowacji

Ponad 6 milionów Czechów i Słowaków pozostawiło w Polsce około 225 milionów USD (nieco ponad 35 USD na osobę). Jeśli weźmie się pod uwagę fakt, że przebywali oni średnio w Polsce niewiele ponad 3 dni te niewielkie wydatki na osobę można w całości zaliczyć do wydatków turystycznych.

Podsumowanie

Zmniejszając podane na wstępie wpływy z turystyki przyjazdowej (około 2 800 milionów USD) o kwotę wywożoną (niekoniecznie tylko w postaci żywej gotówki) przez mieszkańców krajów d. ZSRR, a więc o 500 - 700 milionów USD otrzymujemy szacunek wpływów dewizowych z turystyki wynoszący 2 100 - 2 300 milionów USD.

Przyjęcie tego wariantu wymagałoby jednak jednoczesnego zwiększenia wartości salda handlu zagranicznego o tę kwotę.

Ponadto dzięki temu prywatnemu importowi rynek został zasilony w towary, których sprowadzenie do Polski na normalnych zasadach wymagałoby znacznie większych wydatków dewizowych (tego typu operacja wymagałaby m.in. oszacowania faktycznej wartości rynkowej przywożonych towarów, które sprzedawane były bez podatków, ceł itp. a więc po cenach znacznie niższych, niż przy normalnych procedurach stosowanych w handlu międzynarodowym).

Dlatego też do czasu sporządzania oddzielnych szacunków w handlu zagranicznym (i zaliczania działalności handlowej podróżnych do tej sfery działalności) wydatki podróżnych z d. ZSRR winny być zaliczane do dochodów z turystyki (niezależnie skąd podróżny uzyskał środki na ich opłacenie).

Na koniec należy również wyjaśnić wątpliwość dotyczącą zaliczania zakupów mieszkańców d. NRD w Polsce do wpływów z turystyki. Taki system przyjęty został zarówno w statystyce EWG jak i WTO (zakupów dokonywanych przez podróżnych nie wlicza się do eksportu, lecz do wpływów z tytułu turystyki).

Informacje metodologiczne

Zastosowana tu metodologia liczenia wpływów z turystyki odbiega znacznie od metodologii stosowanej przez GUS do końca lat osiemdziesiątych i polegającej na braniu pod uwagę jedynie dochodów uzyskiwanych przez podmioty gospodarcze. Do czasu likwidacji tzw. wymiany obowiązkowej wpływy szacowane przez GUS były rozszerzane o wymianę dewiz dokonywaną w kasach wymiany. Już wówczas metoda ta spotykała się z poważną krytyką (w niektórych pracach prowadzonych w SGPiS oraz w Instytucie Finansów autorzy sugerowali, że faktyczne wpływy z turystyki przyjazdowej są trzy-czterokrotnie większe niż oficjalna statystyka (m.in. z uwagi na rozbudowany czarny rynek). Różni autorzy oceniali wpływy uzyskiwane przez czarny rynek na 400 - 1000 milionów USD.

Pierwsze wstępne szacunki oparte na badaniach granicznych i statystyce GUS zostały przeprowadzone w 1991 roku, a ich wyniki zostały zaakceptowane przez międzynarodowy zespół ekspertów i przedstawione w raporcie [1]. Rozwinięcie techniki badań granicznych dotyczących wydatków w Polsce pozwoliło na bardziej precyzyjne szacunki przedstawione w tym opracowaniu. Należy jednocześnie podkreślić, że w statystykach międzynarodowych pełna informacja dotycząca dochodów z podróży zawiera obok dochodów z turystyki dochody z przewozów międzynarodowych (jako dochodów

bezpośrednio zwiozanych z turystyką).

Za kluczowe dla wyboru metody i oceny jej prawidłowości jest określenie definicji dochodów państwa z turystyki.

Podobnie, podstawą do obliczeń wpływów z turystyki przyjazdowej jest określenie rodzajów dochodów składających się na to pojęcie.

Jak już podawaliśmy na wstępie przez wpływy z turystyki przyjazdowej rozumieć będziemy zarówno wydatki cudzoziemców poniesione na miejscu w Polsce niezależnie od celu przyjazdu do Polski (służbowy, prywatny, tranzyt, turystyczny, handlowy) i formy pobytu w Polsce (o ile tylko pobyt nie przekraczał 365 dni) jak i dochodów podmiotów gospodarczych pochodzących z zagranicy, związanych ze świadczeniem usług turystycznych, a kwalifikowanych przez NBP jako dochody dewizowe z turystyki.

Wydatki przyjezdnych z poszczególnych krajów zostały obliczone oddzielnie i zsumowane. Dla każdego kraju mnożono średnie wydatki w Polsce (obliczone dla mieszkańców danego kraju) przez liczbę podróżnych z danego kraju odwiedzających Polskę. Obrazuje to tabela II.

Tak przyjęty sposób liczenia jest zgodna z zaleceniami zarówno WTO, jak i EWG.

Wydatki cudzoziemców w Polsce oszacowane zostały na podstawie danych GUS o liczbie i strukturze przekroczeń granicy przez mieszkańców poszczególnych krajów. Informacja liczbowa o średnich wydatkach na osobę uzyskiwana była z ankietowych badań granicznych przeprowadzanych przez Instytut Turystyki wg następujących zasad.

Dla każdej z czterech tur badań ankietowych obliczony został współczynnik (waga) z jakim informacja z danej tury miała uczestniczyć w obliczeniu średnich wydatków. O wielkości współczynnika decydowała kwartalna struktura podróży do Polski skorelowana z terminami realizacji poszczególnych tur badań.

Podstawowy wzór miał postać :

$$[1p \text{ (I kw)} + 2p \text{ (II kw)} + 3p \text{ (III kw)} + (1p x + 2p y) \text{ (IV kw)}] A + 4p B$$

gdzie: 1p, 2p, 3p, 4p - liczby uzyskane w kolejnych turach badań,

I kw, II kw, III kw, IV kw - kwartalna struktura przyjazdów do Polski (dla 1991 roku bez lotniska),

x, y - proporcje wielkości prób 1 i 2,

B - udział przyjazdów komunikacją lotniczą,

A - udział przyjazdów pozostałymi środkami kom.

Dla roku 1991 uzyskano następujące wielkości dla poszczególnych parametrów:

$$\begin{aligned} \text{I kw} &= 0,112, & \text{II kw} &= 0,198, & \text{III kw} &= 0,356, & \text{IV kw} &= 0,334 \\ A &= 0,988, & B &= 0,012, & x &= 0,45, & y &= 0,55. \end{aligned}$$

Po wstawieniu danych podany na wstępie wzór otrzymał następującą postać:

$$1p * 0,259 + 2p * 0,377 + 3p * 0,352 + 4p * 0,012$$

Według powyższego wzoru obliczono średnie wydatki w Polsce w 1991 roku dla mieszkańców wybranych krajów.

Tabela I.

Wydatki w Polsce w 1991 roku w tys. złotych.

	1 tura	2 tura	3 tura	4 tura	razem
Austria	1 989	1 092	848	-	1 240
Dania	2 503	1 482	1 878	5 763	1 937
Francja	-	-	1 788	5 937	1 925
Belgia	-	-	3 602	-	3 602
Stany Zjednoczone	-	-	2 083	10 496	2 360
Szwecja	2 823	5 007	1 408	3 322	3 154
Wielka Brytania	-	-	3 871	4 857	3 904
Inne kraje z II o.p.	-	-	-	-	350
d. RFN	3 042	1 304	1 781	1 251	1 921
d. NRD	529	550	1 356	-	831
Czecho-Słowacja	439	481	258	-	391
Węgry	441	632	323	-	472
d. ZSRR	337	-	-	-	337
Jugosławia	1 413	811	419	-	829
Inne kraje I o.p.	2 380	1 311	5 751	4 634	3 191

Dla prawidłowego przedstawienia sytuacji konieczny stał się podział osób przyjeżdżających z RFN rozróżniający "landy stare" i "landy nowe".

Przyjęto, że udział mieszkańców dawnego RFN wśród podróżnych z drugiego obszaru płatniczego w ciągu trzech ostatnich lat nie uległ istotnym zmianom i wynosił 0.5476. Wielkość tą uzyskano z danych GUS za rok 1989 wg wzoru;

$$0,5476 = \frac{649,6}{1835,8 - 649,6}$$

gdzie: 1835.8 - liczba przyjazdów z II o.p.
649,6 - liczba przyjazdów z d. RFN.

W 1991 roku znana była liczba przyjazdów z II o.p. bez mieszkańców RFN (1910.2 tys. os.)

a stąd

$$\frac{DF}{1910,2} = 0,5476$$

gdzie:

DF = 1046,0 tys. (podróżni z dawnej RFN)

DD = 19839,4 tys. (podróżni z dawnej NRD).

Po tych wszystkich operacjach sporządzono właściwy rachunek wydatków podróżnych zagranicznych w Polsce.

Tabela II

Wpływy do Polski z poszczególnych krajów.

	liczba prze- kroczeń gr.	wydatki tys zł/os	razem wpływy
Austria	133,2	1 240	165 168,0
Dania	141,6	1 937	274 279,2
Francja	196,9	1 925	379 032,5
Belgia	94,5	3 602	340 389,5
Stany Zjednoczone	124,0	2 360	292 640,0
Szwecja	143,6	3 154	452 914,4
Wielka Brytania	84,6	3 904	330 278,4
Inne kraje z II o.p.	777,8	3 191	2 481 959,0
razem			4 716 661,3
d. RFN	1 046,0	1 921	2 009 366,0
d. NRD	19 839,4	831	16 486 541,0
Czecho-Słowacja	6 101,9	391	2 385 842,9
Węgry	179,9	472	84 912,8
d. ZSRR	7 545,1	337	2 542 698,7
Jugosławia	66,5	829	125 685,0
Inne kraje z I o.p.	359,1	350	125 685,0
razem kraje d. I. o. p			21 680 806,1
razem			28 406 833,2

Uwaga: tj około 2 675 milionów USD.

Do podanej kwoty dodane zostały wpływy podmiotów gospodarczych z zagranicznej turystyki przyjazdowej. Według Narodowego Banku Polskiego wpływy te wyniosły 105 mln USD oraz 163 mln rubli. Ostatecznie wpływy z turystyki przyjazdowej wyglądają następująco:

- I o.płatn. bez d. NRD	5 139 137 + 342 000	= 5 481 137
- II o.płatn. bez d. RFN	4 771 790 + 717 845	= 5 489 635
- d. RFN	2 009 366 + 393 370	= 2 402 736
- d. NRD	16 486 541	

Bibliografia

- [1] Studium podstaw przemysłu turystycznego w Polsce, Kier.zesp. Michael J. MacNulty, Tourism Development International, 1991
 [2] R. Kuszewska, Wydatki turystów zagranicznych w Polsce w 1991 roku, (masz.), Instytut Turystyki, 1992.